

KLEOPO JURGELIONIO LAIŠKAI ANTANUI VAIČIULAIČIUI APIE „TÈVE MŪSŲ“ VERTIMĄ IR KRISTAUS NUKRYŽIAVIMĄ

Kleopas Jurgelionis (1886–1963) – poetas, visuomenės veikėjas, kalbininkas, teisininkas, bandęs aprėpti dar ir kitas veiklos sritis. Gimęs 1886 m. sausio 17 d. Virbališkių kaime (Skapiškio parapija), kūdikystėje persikėlė gyventi į Panemunėlį, o dešimties metų – į Sankt Peterburgą. Motina buvo religinga, tad Jurgelionis mokėsi katalikiškose mokyklose (keturklasėje, gimnazijoje), kurios veikė prie Šv. Kotrynos bažnyčios. Šeimoje kalbėjo lietuviškai (kupiškėnų tarme) ir lenkiškai, pirmąjį eilėraščių parašė lenkų kalba. „Aš nebuvau nei pilnas lietuvis, nei lenkas, nei rusas, nors šių trijų genčių kalbos buvo mano kalbos, ir tik gal dėl Šv. Katerinos mokyklos įtakos man lenkų kalba buvo pasidarius šiek tiek artimesnė. Aš lenkiškai pradėjau rašyti eiles“¹, – teigė apmąstydamas savo tautinę tapatybę. Paskatintas zakristijono, chorvedžio Juozo Zaukos², įgijo lietuviškąjį sąmoningumą, ėmė reikštis Sankt Peterburgo lietuvių bendruomenėje, vaidinti mėgėjų statomose pjesėse.

1905–1907 m. įsitraukė į politinį judėjimą, rengė agitacijas prieš caro valdžią, tapo socialdemokratų partijos nariu, suartėjo su Vincu Mickevičium-Kapsuku, dėl šios veiklos buvo įkalintas. Pabėgęs iš kalėjimo, per Prancūziją, kur pusmetį praleido Paryžiuje, 1907 m. rudenį išvyko į Škotiją pakviestas redaguoti Lietuvių socialistų sąjungos Didžiojoje Britanijoje naujai įsteigto dvisavaitinio laikraščio *Rankpelnys*. Po metų įstojo į Krokuvos Jogailos universitetą studijuoti filologijos. Nors Kazimiero Būgos, su kuriuo bičiuliausi Sankt Peterburge, siūlytas tapti Lietuvių kalbos katedros vedėju, atsisakė akademinės karjeros ir 1909 m. išvyko į JAV. Nuo tų metų pabaigos Scrantone dirbo laisvamanių ir ateistų mėnraščio *Laisvoji mintis* redakcijoje, parašė studijėlę apie Antano Vienažindžio poeziją (išleista 1911 m.).

¹ Kleofas Jurgelionis, „Iš mano atsiminimų. Teatras ir revoliucija“, in: *Vienybė*, New York, 1959-06-26, p. 6.

² Juozas Zauka (1862–1943) – knygnešys, režisierius, mokytojas, visuomenininkas.

1914 m. įsidarbino Čikagoje leistame žurnale *Jaunoji Lietuva*, studijavo teisę katalikiškame DePaul (Šv. Vincento Pauliečio) universitete, vertė Williamo Shakespeare'o *Makbetą* (išleistas 1915 m.), bandė rašyti eilėraščius anglų kalba. 1916 m. išleido lietuviškų eilėraščių knygą *Glūdi liūdi*. Igjęs diplomą, po 1919 m. Čikagoje epizodiškai vertėsi advokato praktika, atstovavo klientus turtinėse ir skyrybų bylose. Netrukus grįžo prie spaudos darbo ir kultūrinės veiklos, nuo 1930 m. režisavo lietuviškus spektaklius, rengė radijo vaidinimus. Solidžiausias redaktoriaus pareigas ėjo Niujorke 1938–1940 m. vadovaudamas Susivienijimo lietuvių Amerikoje savaitraščiui *Tėvynė*; iš jų atleistas dėl Mahatmos Gandhi idėjų propagavimo. Nuo 1951 m. įsitraukė į Lietuvių rašytojų draugijos veiklą. 1963 m. gruodžio 24 d. mirė Riverside, palaidotas Čikagoje.

Jurgelionis stokojo savikritiško žvilgsnio, buvo įsitikinęs, kad gali viską atlikti nepriekaištingai ir visada likti teisus. Buvo sugalvojęs leisti lietuvišką enciklopediją, tačiau neįveikė finansinių kliūčių. Susidomėjęs lažybomis žirgų lenktynėse, parašė vadovėlį apie galimybes laimėti (1945). Jo lenkų kalba parašytą studiją apie Panemunėlio tarmės fonetiką (išversta į lietuvių kalbą ir išleista 1911 m. JAV) gerai įvertinus Būgai, Jurgelionis ėmė save laikyti puikiu kalbininku. Pasipūtėliškai kritikavo dr. Petrą Joniką: „Kalbos srityje šiandien aš neturiu sau lygaus. Didesnis už mane buvo Kun. Kaz. Jaunius ir gal Adomas Jakštas. [...] Prieš mane visi Jablonskio mokiniai, Jakšto nuomone, buvo niekis. [...] Tarp „dypukų“ šiandien tik Jonikis viešpatauja su visu savo nemokslu kalbų srityje“³. Tačiau profesionaliu kalbininku Jurgelionis netapo. Lygiai negavo filosofijos daktaro laipsnio, kurio tikėjosi už sudarytą *Mįslių knygą* (1913) – daugiau nei tūkstančio trumposios tautosakos pavyzdžių su pastabomis ir kitų kalbų lyginamąja medžiaga.

Gyvenime išbandęs daugybę sričių, Jurgelionis viskuo domėjosi priešokiais, paskubomis, paviršutiniškai. Panašiai buvo ir su krikščionyste, krikščioniškų tekstų vertimais. Jo požiūris ir keistoki svarstymai atsiskleidžia laiškuose, kurie liudija savotišką adresanto mentalitetą, padeda suvokti platesnį Jurgelionio gyvenimo ir veiklos kontekstą, iliustruoja jo mėtymąsi tarp įvairių veiklų ir negebėjimą savęs adekvačiai vertinti. Savo ruožtu, lai-

³ Kleopas Jurgelionis, „Kalba lietuviškai... Vienybės redaktoriui arba jo vietininkui“, in: Klaipėdos universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, Kazio Pemkaus archyvas, f. 2 [laikraščio *Vienybė* fondas], p. 3; cit. pagal: Roma Bončkutė, „Gimęs kartu su *Vienybe Lietuvoninkų*: Kleopo Jurgelionio 55-osioms mirties metinėms“, in: *Naujasis Židinys-Aidai*, Vilnius, 2018, Nr. 6, p. 25.

kuose iškyla išeivių tarpusavio santykių, bendravimo detalės, dažnai alternatyvus adresanto požiūris į visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą.

Jurgelionis nemažai susirašinėjo su Kazimieru Būga, Une Babickaite⁴, Antanu Vaičiulaičiu⁵. Koresponduodamas su pastaruoju, tuo metu ėjusių *Aidų* redaktoriaus pareigas, 65-erių Jurgelionis dažnai kontroversiškai reaguoja į jam rūpimus dalykus, akcentuoja savo išskirtinį išmanymą: aptaria XX a. vidurio literatūros tendencijas, išeivijos reikalus, išdėsto nuomonę apie Jono Aisčio kūrybą⁶, atskleidžia požiūrį į Vakarų Europos literatūrą⁷, diskutuoja apie vertimus ir jų kokybę. Tokių laiškų (jų kopijų), saugomų Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne, Vinco Maciūno fonde (f. 115, b. 215), yra trylika. Atsakymai nėra žinomi, į Vaičiulaičio epistolikos leidimą laiškai Jurgelioniui apskritai nepateko⁸.

Jurgelionio korpuse išsiskiria du laiškai, kuriuose dėstomas požiūris į tikėjimą ir katalikybę, kvestionuojamas kanonizuotas „Tėve mūsų“ vertimas, diskutuojama dėl Jėzaus Kristaus nukryžiovimo istoriškumo, suabejojama pamatinėmis krikščionybės tiesomis. Jie verti paviešinimo ne vien kaip individualūs, izoliuoti mąstymo kuriozai, deviantiniai net primityvios laisvamanybės ir pseudoteologijos kontekste. Šie tekstai leidžia visu aštrumu suvokti tarp sąlygiškai įtakingų išeivijos asmenybių buvusius pažiūrų skirtumus, dargi radikalius kraštutinumus ir apmąstyti nuosaikumą, ar greičiau nuolankumą, kurio reikėjo *Aidų* redaktoriui, idant jis galėtų sėkmingai redaguoti žurnalą ir periodiškai skelbti Jurgelionio kūrybą.

Publikacijoje pateikiami 1951 m. lapkričio 30 d. ir 1952 m. kovo 8 d. Jurgelionio laiškų Vaičiulaičiui perrašai. Laiškai rašyti adresantui ir adresatui gyvenant JAV. Rašyta Jurgelionio ranka, taisyčių beveik nėra. Laiškai rašyti rašaliniu parkeriu, tikėtina, juodu rašalu (kserokopijose tai sunkiau nustatyti). Kai kurie žodžiai pabraukti tuo pačiu rašalu. Puslapiai numeruoti Jurgelionio ranka. Archyvinė numeracija grafito pieštuku. Rašyta tik vienoje – *recto* – pusėje. Kopijuojant laiškus, 1951 m. lapkričio 30 d. laiško l. 1 ir 2 apatinėse dalyse buvo pridėtas ir iš dalies nukopijuotas vokas su įrašu: „Jurgelionio / Jurgen / Normal Parkway / [...]o 21, Illinois“, dešinėje antspaudas

⁴ Unė Babickaitė (1897–1961) – lietuvių aktorė, režisierė.

⁵ Antanas Vaičiulaitis (1906–1992) – rašytojas neoromantikas, vertėjas, literatūros kritikas.

⁶ Kleopo Jurgelionio laiškas Antanui Vaičiulaičiui, 1952-02-02, in: *LTTI BR*, f. 115, b. 215.

⁷ Kleopo Jurgelionio laiškas Antanui Vaičiulaičiui, 1951-01-04, in: *Ibid.*

⁸ Žr. Antanas Vaičiulaitis, *Laiškai: Rinktinė*, parengė Ilona Čiužauskaitė, Ernesta Juknytė, Neringa Klišienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013.

su įrašu: „19 Chicago / DEC1 / 7³⁰ PM / 1951 / ILL“; l. 2 nukopijuota daugiau – matyti adresato adresas: „Mr. A. Vaičiulaitis / 2087 N. Main ave.“

Perraše išlaikytos morfologinės, sintaksinės, fonetinės laiškų kalbos ypatybės, vietovardžių formos; sudabartintos grafemos (pvz., <ʒ> → <z>, angliško tipo didžioji <a> → <A>); ištaisyti dabartinės normos neatitinkantys rašybos atvejai – *keliolika*, *juros*, *kunus*, *Jezus* ir pan. Išlaikyta originali skyryba, tik modernizuota atidarančių kabučių forma ir kai kuriose vietose pagal dabartinę normą įterpti kableliai, leidžiantys aiškiau suvokti sakinio struktūrą (pvz., „Tai liudija [,] kaip skurdi buvo visų dailininkų imaginacija ir kaip vienpusiškai ribota jų nuomonė apie Kristų“). Nelijetuviški intarpai komentuojami aparate, kai tekste pasitaiko pirmą kartą ar reikšmė skiriasi nuo ankstesnio pavartojimo.

Parengė Linas Daugėla

I. KLEOPO JURGELIONIO LAIŠKAS ANTANUI
VAIČIULAIČIUI, SCRANTON, PA., 1951-11-30

Lapk. 30, 1951⁹
Gerb A. Vaičiulaitis
Scranton, Pa.

Mielas Broli:

Štai mano išraiška „Tève mūsų“

Jeigu turite *voluntas*¹⁰ ar nevaržomo noro, paskelbkite šį originalų raštelį Aiduose. Gal su Tėvų Pranciškonų aprobata.

Jeigu ne, būkite malonus sugražinkit man rankraštį, nes tai yra vienatinė jo kopija.

Širdingai Jūsų,
Kl. Jurgelionis

„Tève mūsų“

Lietuvių kalboj, kaip ir kitose Europos kalbose, malda „Tève mūsų“ turime vergiškame vertime iš latinų kalbos vertimo. Latiniškas „Tève mūsų“ yra vertimas iš graikiško, o graikiškas „Tève mūsų“ yra senoviškas vertimas iš aramaiško. Aramajų (Syrijos) kalba buvo Jėzaus Kristaus (tikriau Iso Kristo) gimtoji kalba. Jėzus nekalbėjo nei graikiškai, nei latiniškai, nei žydiškai (hebrajiškai). Jis kalbėjo tiktai aramaiškai. Jo tėvai, giminės, visi ar kone visi jo klausytojai, sekėjai, draugai ir apaštalai taipgi kalbėjo tiktai aramaiškai. Aramaiškai buvo sudėtos ir pirmosios evangelijos. (Tais laikais, Viduržemio jūros pakraščiu nuo Caeserejos iki Tyro, Sidono¹¹, kur Jėzus lankėsi, ir toliau į šiaurę, aramaiškon kalbon buvo jau įsimaišę daug graikiškų, latiniškų ir arabiškų žodžių, bet nedaug hebraiškų.) [l. 2]

Kada, po kelių šimtmečių „Tève mūsų“ buvo išverstas į latinų kalbą, ši kalba jau semantiškai buvo griežtai „nutobulinta“ ir jos gramatika buvo suakmenėjus. Ne iš esmės, bet tik vartojant latiniškas gramatiško formulumo taisykles, visas „Tève mūsų“ pasidarė eile paliepiimų Tėvui (Dievui) ir kitiems žmonėms, bet ne sau. Kitos kalbos moka melstis be paliepiimų.

⁹ Datuota Vaičiulaičio [?] ranka, kitu nei laiškas rašikliu.

¹⁰ Valia, noras, troškimas (*lot.*).

¹¹ Tyras, Sidonas – miestai dabartiniame Libane.

Latiniškai sunku ką pasakyti nevartojant paliepimo formos. Aramajų kalba, kaip komercinė ir ne militaristinė¹² kalba, paliepiamų forma taip atkakliai nesivadavo.

Jėzaus aiškinimu, „Tėve mūsų“ neturėjo išreikšti nei paliepiamų nei prašymų: „nes jūsų Tėvas žino ko jūs reikalingi pirma jūsų prašymo“¹³. Tą malda pats žmogus, vienas, ne viešai, ir pats nuo savęs (ne kitų žmonių vardu) turėjo kalbėti pagarbinimui savo Tėvo (Dievo). O todėl įkvėpimo valandoj aš išvedžiau ir atjaučiau, kad, atmetus latiniškos gramatikos formą, „Tėve mūsų“ Jėzaus kalboje galėjo skambėti ir sakytis maždaug sekamai: [l. 3]

Mūsų Tėve, kurs esi virš mūsų,
 Aš garbinu Tavo vardą,
 Aš trokštu Tavo globos,
 Aš visuomet seksiu Tavo norus čia ant žemės,
 kaip tu esi sekamas viršuj.
 Aš žinau, kad šiandien Tu man
 duosi kasdieninės duonos,
 Aš žinau, kad Tu atleisi man mano skolas,
 Ir aš taipgi atleisiu
 mano skolininkams jų skolas.
 Tu negundai manęs pagundinimais
 Ir Tu apsaugai mane nuo pikto

 Aš garbinu Tave
 Ir garbinsiu visuomet. [l. 4]

Anglų kalboje, mano parinktais žodžiais, „Tėve mūsų“ sakytųsi maždaug sekamai:

Our Father who art¹⁴ above us,
 I praise your name,
 I cherish your guidance
 I shall always follow your wishes
 here on earth as they are
 followed above.

¹² Pirmoji *t* taisyta iš *s*.

¹³ *Mt* 6, 8.

¹⁴ Archajiška *to be* vienaskaitos antrojo asmens forma.

I know you will give me
 my daily bread to-day.
 I know you will forgive me my debts,
 And I shall likewise forgive
 my debtors theirs debts.
 You never tempt me with temptations
 And you always save me from evil.
 I adore you
 and I shall adore you
 forever. [l. 5]

Aš tikiu, kad taip išreikštas „Tėve mūsų“ yra savo tiesiogine kalba daug artimesnis originalui, kurio neturime (gaila, kad aramaiški evangelijų tekstai dingo ar buvo tyčia sunaikinti). Ir tai jau ne malda. Tai greičiau yra nuoširdi žmogaus giesmė savo Tėvui-Dievuui pagarbinti. Ir čia jis išreiškia savo tikėjimą Tėvu-Dievu, ko nėra latiniškame vertime. Tikintis žmogus negali Dievui sakyti „fiat“¹⁵ arba „et ne nos inducas“¹⁶. „Fiat“ reiškia įsakymą „tegu taip pasidaro“, o taipgi dokumentą, kuris įsako ar leidžia ką nors daryti. Negatyvus imperatyvas visuomet išreiškia esantį ar buvusį nepasitikėjimą. Lietuviškai, „tu taip nedaryk“ reiškia, kad tu taip darai ar nori daryti, bet esi įspėjamas taip nedaryti. „Et ne nos inducas in temptatione“¹⁷ – šie žodžiai negatyviu imperatyvu įtaria Dievą ir įsako jam, kad jis taip daugiau nedarytų. Šis išvengtinas kalbinis nesusipratimas tapo išvengtas. [l. 6]

Aiškumui priduriu čia savo pastabas apie „dangų“ ir „valių“.

Lietuvių kalboj nėra žodžio su panašiu pirmąsės prasmės pasakymu¹⁸ kaip latiniškai caelum¹⁹. Mūsų „dangus“ yra to pačio kamieno kaip dangtis, iš veiksmažodžio dengti. Dangus tai danga užtiesta viršuj žemės. Todėl mums negalima būti danguje. Galima būti ant dangos ar po danga, ant stogo ar po stogu, ir tik šiaudai gali būti pačiame stoge. Latiniškas caelum gal turėjo tą patį ar panašų pirmąsės reiškimą kaip dangus (apskritos dengtės), vienok literatūros laikais caelum reišké erdvę virš žemės iki debesų ir

¹⁵ Teesie, tebūnie (*lot.*).

¹⁶ Ir nevesk mūsų (*lot.*).

¹⁷ Ir nevesk mūsų į pagundą (*lot.*).

¹⁸ Matyt, žodis neaiškiai užrašytas.

¹⁹ Kazimiero Kuzavinio pateikiamos kelios reikšmės: ‘dangus’, ‘aukštybės’, ‘nemirtingumas’, ‘atmosfera’; žr. *Lotynų-lietuvių kalbų žodynas = Dictionarium latino-lituanicum*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 121–122.

žvaigždžių. Latiniškoj kalboj caelum niekad neįsigijo dvasinės reikšmės. Net kada Thomas Aquinas sako „in corporibus caelestibus“²⁰ jis turi omenėje žvaigždes – fizinius kūnus²¹. Caelum, kaip erdvė virš žemės, buvo apribotas. Šiandien mes manom, kad ta erdvė gal ribų neturi, o jei jas turi, tai jos yra neapsakomai ir net neįsivaizduojamai tolimos-aplinkui. Tai viskas yra „virš mūsų“ (tikriau pasakius „aplinkui [l. 7] mūsų“) – su ribomis ar be ribų.

Žodis voluntas netinka versti žodžiu valia, kurs nėra lietuviškas, bet ir slavų volia nėra voluntas. Nors slaviškas žodis volia gal yra to pačio kamieno kaip gotiškas wilja, kurs reiškia norą, bet slaviškame vartojime žodis volia žymiai suartėjo su laisve („Ach, ti volia, moja volia, zolotaja ti moja“²²). Pagrindiniai voluntas reiškia norą ir lietuviškai verstinas žodin noras. Žodis voluntas įsigijo prasmės laisvo noro, nepaliepiamo noro, bet lietuviškai tą voluntas prasmės variantą išreiškiame dviem žodžiais: savo noras, iš ko padarytas savanoris (latiniškai voluntiras). Apie norą kaip „valią“ (will) arba apie laisvą norą su galėjimu jį išpildyti, buvo ir tebėra daug kalbama visaip tik ne filologiškai. Visos tos kalbos kalbiškai mums yra svetimos. Dalykai ir apsireiškimai, kuriems neturime žodžio, mums negyvuoja, ir jų mes nepasigendam.

Kl. Jurgelionis

²⁰ Cituojamas Tomo Akviniečio veikalas *De operationibus occultis naturae*.

²¹ Atskiriamas „dangus“ kaip fizinė sfera su dangaus kūnais bei kosmosu ir „rojus“, nurodantis amžinojo gyvenimo skirtį.

²² Ak tu laisve, mano laisve, auksine tu mano (*rus.*).

II. KLEOPO JURGELIONIO LAIŠKAS ANTANUI
VAIČIULAIČIUI, [SCRANTON, PA.], 1952-03-08

Kovo 8, 1952

1952, III. 8²³

Mielas Broli:

Su šiuo siunčiu Jums nepaprastą šypsančio Jėzaus Kristaus paveikslą²⁴. Kaip man buvo, gal ir Jums bus malonu pamatyti Jėzų Kristų, kurs šypso. Aš esu matęs turbūt netoli šimto Jėzaus Kristaus paveikslų, kuriuos per daug metų pagamino įvairių tautų žinomieji dailininkai. Tarp jų nemačiau nei vieno su šypsa. Tai liudija, kaip skurdi buvo visų dailininkų imaginacija ir kaip vienpusiškai ribota jų nuomonė apie Kristų. Geras žmogus visuomet turi daug progų šypsoti ir šypsa rodyti savo gerumą.

Atsimenu, keletą (ar gal keliolika) metų atgal Amerikoj buvo paskelbta nuotrauka nukryžiuoto Jėzaus Kristaus paveikslo, kurį nupiešė koks tai žinomas Ispanijos dailininkas²⁵. Buvo sakyta, kad tas dailininkas daug metų praleidęs bėginėdamas pamatyti kariamus žmones ir nupiešdamas baisiausius veidų išreiškimus, kokius matė. Taip jis rengėsi piešti nukryžiuotą Kristų. Iš visų baisenybių jis padarė vieną didžiausią baisenybę Jėzaus Kristaus [l. 2] veide. Pamatęs tokią baisenybę niekas, jei bent tik liguistas sadistas, negalėtų į ją antru syk žiūrėti. Tas dailininkas pats turėjo būti sadistu. O vienok jo tas baises paveikslas buvo labai giriamas.

Kartais žmonių fantazija labai krypta į sadizmą.

Gal jūs nežinot, tai pasakysiu. Keliolika metų atgal aš parašiau ir paskelbiau lietuvių kalboje straipsnį²⁶, kuriame išdėsciau savo argumentus ir įrodymus, kad Jėzus Kristus niekad nebuvo nukryžiuotas. Gavau keliolika laiškų, kuriuose buvau nubaramas už mano tokį „bedievišką“ straipsnį. Neužmirštu laiško, kuriame vienas katalikas, išreiškęs man savo pasipiktinimą, užbaigdamas pasakė: „bet jeigu būtų teisybė ką sakai, jeigu tikrai Jėzus už mus nemirė ant kryžiaus, tai tokį Jėzų gali sau laikyti, man tokio Jėzaus nereikia“.

²³ Data pakartota Vaičiulaičio [?] ranka juodu rašalu.

²⁴ Minimo paveikslo faksimilės ar atviruko prie laiško archyve nėra.

²⁵ Galbūt kalbama apie ispanų dailininką Diego de Silva y Velázquez ir jo paveikslą „Nukryžiuotas Kristus“.

²⁶ Straipsnis nenustatytas.

O man taip gaila buvo to žmogaus. [l. 3]

Nuo to laiko aš vis jieškojau naujų paliudijimų ar kokių nors man nežinomų šaltinių, kad ir menkiausių, kurie patvirtintų mano bendras žinias ir paremtų mano įsitikinimą. Mano asmeniniam įsitikinimui nereikia daugiau įrodymų. Kuriuos turiu, jais tikiu. Šiandien turiu daugiau žinių negu turėjau keliolika metų atgal. Neesu ir niekad nebūsiu teologas. Skaičiau ir teologus, gaisindamas laiką. Teologai nieko nepasako apie Jėzaus gyvenimą. Suradau tik vieną teologą (vokietį), kurs išreiškė didelį apgailavimą, kad mes taip nieko nežinom apie Jėzaus Kristaus gyvenimą. Iš raštų žmonių, kurie, nors nebūdami teologijos profesoriais, pašventė kone visą savo gyvenimą Jėzaus Kristaus gyvenimui tyrinėti, aš patyriau, kad ta graži pasaka, kaip Jėzus gimęs Betliejaus stonelėj, yra fikcija, grynas prasimanymas, ir kad tas yra žinoma visiems objektyviems teologams. Tas jau atveria duris ir mano [l. 4] išvedimui, kad ir smulkus nupasakojimas kaip Kristus buvo nukryžiuotas, taipgi yra fikcija.

Trumpai suglaudus, Jėzus nebuvo nukryžiuotas, nes jis niekad nebuvo buvęs Jeruzolime – ką jis ten būtų veikęs, nemokėdamas hebrajiškai kalbėti. Jo kalba buvo aramaiška. Šv. Povilas, kaip tai galima suprasti iš jo laišku, yra matęs Kristų gyvą, jo asmenyje, ir tik Kristus, o ne Petras, galėjo padaryti šv. Povilą savo pasekėju. Todėl Kristus mirė šv. Povilo laiku ir jis mirti galėjo tiktai Damaske, jau sulaukęs gana seno amžiaus. Taigi Damaskas, o ne Jeruzolimas turėtų būti krikščionių šventvietė, krikščioniška Mecca.

Yra daug išmėtytų žinių, kurios tiesioginiai ar netiesioginiai paremia mano nuomone.

Vienok, matyt, to visko neišpuola skelbti, nors Kristus kurs savo mirčia mirė, man yra daug labiau suprantamas, šviesesnis ir meilesnis. Neišpuola skelb[t]i to, nes prieš vėją nepapūsi. Pasakysiu, keletas metų atgal apie tai išsikalbėjau [l. 5] su vienu labai garbingu krikščioniu, ne kataliku, amerikiečiu. Jis rodos buvo sužavėtas mano išdėstymu. Tuomet aš jam prasitariau, kad aš norėčiau duoti lekciją anglų kalboje didesniai būriui krikščionių, jo denominacijos. Jis pastatė akis ir tarė su griežtumu: „Susimildamas to nedaryk. Sakau tau kaip draugas – to nedaryk, jeigu tu brangini savo gyvenimą. Apie tai negali būti jokių lekcijų, jokios kalbos.“

Man prisiminė tas²⁷ lietuvis katalikas, kurs parangus buvo atsižadėti Kristaus, jeigu būtų tiesa, kad jis nebuvo nukryžiuotas. Kaip katalikams, taip ir protestonams Jėzus turi būti nukryžiuotas.

²⁷ Žodis įterptas.

Todėl galbūt ir Jėzus, kurs šypso, gali būti nepageidaujamas ir katalikams, ir protestonams.

Širdingai Jūsų Kl. Jurgelionis.

P.S. Mano vertimą maldos „Mūsų Tėve“ („Pater noster“) aš daviau vienam kolegijos profesoriui, teologui ir kalbų žinovui. Jis pilnai pritarė mano filologijai.

K. J.

LETTERS OF KLEOPAS JURGELIONIS TO
ANTANAS VAIČIULAITIS ON THE TRANSLATION OF
THE 'OUR FATHER' AND THE CRUCIFIXION OF CHRIST

Summary

Kleopas Jurgelionis (1886–1963) was a poet, translator, public figure, linguist, and lawyer – a personality with an extremely varied biography who also attempted to cover other areas of activity. After various upheavals in his life, in 1909 he came to the USA where he worked in newspapers, published a wide variety of books, studied law, practiced as an attorney at law, directed Lithuanian performances, and produced radio plays. Jurgelionis lacked a self-critical outlook; he was convinced he could do everything flawlessly and be always right. Having tried many fields in his life, he was interested in everything fitfully, hastily, and superficially. His approach to Christianity and translations of Christian texts was similar. Jurgelionis's attitudes and strange reflections are revealed in his letters, which point to his peculiar mentality, help to understand the broader context of his life and activities, illustrate his tossing between various activities, and his inability to adequately evaluate himself. In their turn, his letters reveal details of relations and communication between the émigrés, and his views – often alternative – on public and cultural life. This article contains two Jurgelionis's letters to Antanas Vaičiulaitis, a writer and the editor of the magazine *Aidai* [Echoes], in which the views on faith and Catholicism are discussed, the canonised translation of the 'Our Father' is questioned, the historicity of the crucifixion of Jesus Christ is debated, and the fundamental truths of Christianity are called into doubt.